

SEDMÁ GLOSA KE STOLETÉMU VÝROČÍ

aneb

výplatní otisky na dohlédacích poštách systémem pošta po poště

Zatím se budu věnovat jen poštám s větším počtem registrovaných výplatních strojů a jejich otisků. Více strojů, více otisků, více zajímavostí. Ostatní pošty s jedním až třemi stroji či otisky si nechám na pozdější dobu, i když i tyto pošty a dohlédávané stroje s otisky jsou neméně sběratelsky zajímavé.

První v pořadí Praha 01

(POŠTY BEZ OZNAČENÍ V SEZNAMU SICE FIGURUJÍ NA PRVNÍM MÍSTĚ, ALE VRÁTÍM SE K TĚMTO OTISKŮM AŽ NA KONEC SEŠITU 1).

Po všeobecném úvodu se budu konkrétně zabývat několika desítkami pošt, které v období 1946 – 1992 zabývaly dohlížením nad výplatními stroji a jejich otisky, jako první přichází na řadu pošta PRAHA 01, se sídlem v Kaprově ulici 40/12 v Praze 1 – Staré Město, PSČ 110 00.

Lokace subjektů

Významná pošta na frekventovaném místě měla na starosti výplatní stroje u subjektů, které měly sídlo na náměstích a v ulicích: Maislova, Rytířská, Kozí, Pařížská, Železná, Ovocný trh, Husova a na náměstích: Staroměstském, Malém, dr. Vacka.

U většiny otisků se objevují v označení adresy (nařízení ze 70. let bylo přísně vyžadováno) , často nahrazují jména ulic či náměstí poštovní přihrádky (pravděpodobně ekvivalentní náhrada).

Tedy poblíž této pošty.

Charakter subjektů (uživatelů).

Měřeno počtem otisků (29 – údaje ze sbírky).

Měřeno počtem uživatelů (19 – údaje ze sbírky).

Měřeno počtem strojů (nezjistitelné-záznamy neexistují).

Vysvětlivka: V hlavním seznamu je uvedeno evidovaných 31 otisků, tady uvádím 29, proč? Vysvětlení je jednoduché.

V původním seznamu je otisk Britského velvyslanectví. V denním razítku je Praha 01, ale s největší pravděpodobností se jedná o nedotisk druhé jedničky, správná pošta je Praha 011, takže patří pod Prahu 011.

Druhý otisk je záhadou – otisk 110 01 Praha 01 - Unistud v trojúhelníku sedí z hlediska názvu pošty, ale není jasné, zda se jedná o komerční otisk (zakoupený uživatelem Mezinárodní svaz studentstva anebo bylo dovoleno tomuto subjektu užívat poštovní stroj Postalia na poště Praha 01 nebo užívat stroj zapůjčený. Coby očitý svědek a posluchač užití jako tehdejší student a zastupitel VŠE u MSS mám informace, že se jednalo o zapůjčený poštovní stroj (?). Proto jej do přehledu zatím nepočítám. Ale v seznamu jej ponechávám.

Mix uživatelů je různorodý – jsou v něm subjekty cestovního ruchu (6 - nejvíce zastoupení) a specializované instituce (1 – nejméně zastoupení). Jsou zde generální ředitelství výrobních podniků, různé svazy, obchodní organizace, úřady včetně prokuratury, mezinárodní organizace, správní instituce, servisní organizace).

Soustavy výplatních strojů.

Když opomenou výplatní stroj Pitney Bowes uživatele Britské velvyslanectví z Thunovské na Malé Straně (nedotisk jedničky – správně O11 místo 01), tak v této zóně se vyskytly tři soustavy – Postalia, Francotyp a Hasler.

Otisků ze strojů Postalia v největším počtu, poté následovaly otisky Francotyp a přehled ukončují otisky Hasler. Je vidět, že v tomto období šly stroje Francotyp na zasloužený odpočinek, nastoupily výkonější a spolehlivější výplatní stroje Postalia. Výplatní stroje Hasler byly v náhodné menšině (Swissair). I u tohoto stroje došlo k výměně za stroj Postalia. Postalia slavila. Od šedesátých let získala dominantní postavení.

Druhý výplatní stroj HASLER, který byl umístěn a vyplácel v kanceláři Swissair v Pařížské ulici.
Zdroj: soukromá sbírka autora

V této zóně existovalo v tomto období čtyři podtypy s daty zachycení pod čísly podtypů:

Zajímavé je, že číslice výplatních hodnot jsou u všech strojů stejné, jednoho typu – hubené, výplatní znaménko je buď hvězdička jednoduchá, malá nebo klasická prvorepubliková a dále malý kosočtverec. Další zajímavostí jsou i rozměry rámečků výplatního razítka s prakticky stejným zoubkováním (nízké, malé hroty).

FR 8h – 4m

1967 - 1976

FR 8 – 0 – 4m

1967

FR 8h – 3m

1975

FR 6 – 0 – 4m

1975

Denní razítka všech soustav

Jednokruhové denní razítko se u strojů dozorované touto poštou nevyskytlo zatím ani jedno, jen dvoukruhové s můstky. Můstky byly buď slabé či silné.

Výplatní razítka

U všech název ČESKOSLOVENSKO, u Haslera dvojí název ČESKOSLOVENSKO/ ČSSR (jedinečná a cenná anomálie). Výplatní stroje Postalia mají jen přilehlé zoubkované rámečky.

Rozlišovací znaky

S příchodem strojů soustavy Postalia se objevují rozlišovací znaky (symboly).

Hlavně se jedná o

- hvězdičky dvojího druhu (šesticípé, pěticípé) – většinou jedna nebo tři,
- křížky jednoho druhu – většinou 3 nebo 1.

U většího počtu symbolů jsou různé vzdálenosti mezi nimi.

Příležitostný otisk

Je identifikován jen jediný – v otisku Světové odborové organizace je zmíněn 9. kongres Světové odborové organizace (v cizí řeči) , který se konal v Praze od 1. 6. do 23. 4. 1978.

V literatuře je tento příležitostný otisk velmi málo zmiňován.

Změny

Otisky se často měnily. Kdy k tomu docházelo?

1/ Změna adresy

2/ Doplnění PSČ po roce 1973 (Kniha hl.m. Prahy, Národní výbor hl. m. Prahy),

3/ Výměna výplatního stroje (nejčastěji Postalia za fyzicky a morálně zastaralý Francotyp (např. Textil Středočeský kraj), SET, Národní výbor hl. m. Prahy apod.).

V jednom případě, který jsem již zmínil se vyměnil stroj Hasler za Postalii (pravděpodobně obtížný servis u Hasleru),

4/ Nově ryté označení (Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací

Někdy byly kombinace změn (spojení zavedení PSČ a výměna stroje).

Některé subjekty měly dva stroje stejné soustavy na různých adresách (Balnea).

Označení oprávněného uživatele

Většinou bylo označení textové – název a adresa. Zvýrazněn velikostí písmen byl název, Označení působilo jako fádni.

Občas se vyskytlo logo subjektu (např. Obchod průmyslovým zbožím, Swissair, Světová odborová organizace, Balnea, Výstavnictví, ČSTVS aj.)

Ze šedi stylů se vymykaly tři otisky:

- 1/ Balnea , reprezentace Čs. lázní a vřidel
- 2/ Unistud (Mezinárodní svaz studentstva),
- 3/ Světová odborová organizace,
- 4/ Swissair

Datumové číslice

Další zajímavá kapitola při specializovaném sběratelství výplatních otisků. V této zóně se prakticky každý otisk liší, pokud se týče tvaru a vzdáleností dne/měsíce/roku. V zásadě každý otisk má rozdílný typ číslic, a to i v rámci jednoho uživatele. Některá data bez teček za číslicemi, některá s tečkami za číslicemi (zejména Postalia).